

ICOMOS

ICOMOS Lietuva

ICOMOS akredituotas nacionalinis komitetas
Lietuvos Respublikoje

Vilniaus miesto savivaldybės Tarybai
Vilniaus miesto savivaldybės administracijai
Lietuvos Respublikos Kultūros ministrui Mindaugui Kvietkauskui

Žiniai:

Valstybinei kultūros paveldo komisijai
Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatui

**DĖL IŠSKIRTINĖS VISUOTINĖS VERTĖS APSAUGOS
VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDROJO PLANO
KEITIMO PROJEKTE**

2020 m. kovo 6 d.

ICOMOS Lietuva yra paveldo apsaugos ekspertus vienijanti asociacija, kuri veikia kaip ICOMOS akredituotas nacionalinis komitetas Lietuvos Respublikoje. ICOMOS Lietuva, ICOMOS International, kartu su UNESCO ir kitomis tarptautinėmis institucijomis siekia skatinti paveldo apsaugą ir atlikti jai skirtų mokslinių praktinių metodų tyrimus. ICOMOS, kaip UNESCO patariamoji organizacija, nuolat stebi ir vertina į pasaulio paveldo sąrašą įtrauktų kultūros paveldo vertybių apsaugą.

I. Dėl išskirtinės visuotinės Vilniaus istorinio centro vertės

UNESCO Pasaulio paveldo komiteto 37-osios sesijos nutarimu Nr. 8E buvo pripažinta išskirtinė visuotinė Vilniaus istorinio centro vertė. Vilniaus istorinis centras buvo pripažintas UNESCO Pasaulio paveldo vertybe (identifikavimo Nr. 541 bis). Minėtame nutarime pabrėžtas viduramžiais susiformavusio miesto išskirtinumas (II kriterijus) ir organiškai per penkis amžius susiformavęs miestovaizdis su išsaugota didele pastatų įvairove (IV kriterijus), vientisumas (gatvių tinklas su erdvine struktūra, išskirtinių savybių kompleksai ir ansambliai), autentiškumas (formos, medžiagos, technologijos, konstrukcijų, erdvių išdėstymo, infrastruktūros ir kt. elementų).

UNESCO Pasaulio paveldo komiteto nutarimu (Nr. 8E) patvirtintame Vilniaus istorinio centro išskirtinės visuotinės vertės apraše teigiama, kad Vilniaus išskirtinę vertę sudaro Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų miestas (XIII–XVIII a. pab.) ir gamtinis pagrindas, kuriame jis formavosi. Miestovaizdį charakterizuoja bendra, iš esmės žiedinė miesto plano struktūra, kvartalų, gatvių, istorinių valdų ir žemės sklypų ribų tinklas. Urbanistinės struktūros elementai ir jų santykis su gamtine natūralia aplinka nulemia savitus siluetus, panoramas ir perspektyvinius vaizdus. Nuo viduramžių miesto gyvenime ir urbanistiniame peizaže greta valstybinės ir municipalinės paskirties statinių bei didikų rūmų dominavo įvairių konfesijų religinių bendruomenių architektūriniai ansambliai, didžiąja dalimi tai sudėtinės struktūros vienuolynų kompleksai. Šie statiniai ligšiol vaizdžiai atspindinti miesto architektūros stilių raidą nuo gotikos iki klasicizmo ir išlieka reikšmingiausiomis istorinėmis ir vizualinėmis Vilniaus senamiesčio dominantėmis.

II. Dėl pasaulio paveldo vertybės Vilniaus istorinio centro apsaugos

Lietuvos Respublika kaip UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos dalyvė yra įsipareigojusi išsaugoti pasaulio paveldo vertybę Vilniaus istorinį centrą ateities kartoms (Konvencijos 4 str.). Be to, UNESCO Pasaulio paveldo komiteto 37-osios

sesijos nutarime Nr. 8E yra nurodyta, jog atsakomybė už pasaulio paveldo vertybės Vilniaus istorinio centro išsaugojimą tenka Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai.

UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija ir jos įgyvendinimo gairių 110 punktas įtvirtina šalių narių atsakomybę įvertinti planuojamų pokyčių poveikį pasaulio paveldo vertybei, atliekant poveikio paveldui vertinimą, vadovaujantis ICOMOS 2011 m. patvirtintomis tarptautinėmis rekomendacijomis (angl. *Heritage Impact Assessment*). Vadovaujantis UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimo gairių nuostatomis, kiekviena pasaulio paveldo vertybė privalo būti saugoma ir valdoma remiantis išskirtinės visuotinės vertės aprašais.

III. Dėl Bendrojo plano

Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendiniai (toliau - Bendrasis Planas) yra itin reikšmingas Vilniaus miesto planavimo dokumentas. Bendrajame plane įtvirtinamos privalomos nuostatos dėl Vilniaus miesto erdvinės struktūros plėtros bei teritorijos naudojimo. Bendrasis planas turės ilgalaikį poveikį ir tiesiogiai įtakos pasaulio paveldo vertybės Vilniaus istorinio centro erdvinę struktūrą bei teritorijos naudojimą.

Asociacija „ICOMOS Lietuva“ susipažino su parengtu Bendrojo plano projektu ir yra susirūpinusi dėl Bendrojo plano trūkumų (neatitikimų galiojantiems planavimo dokumentams, neapibrėžtumo, kaip bus reguliuojamas aukštybinių pastatų statymas už buferinės zonos ribų ir galimas poveikis pasaulio paveldo vertybės Vilniaus istorinio centro supančiai aplinkai, vertingiems kraštovaizdžiams, panoramų bei siluetų vizualiems ryšiams, kultūros paveldo kompleksų ir ansamblių vientisumui, nuorodų į dar nepriimtus dokumentus ir teisės aktus, Vilniaus senamiesčio teritorijoje numatomų užstatymo morfotipų neatitikimo istoriniam senamiesčio charakteriui, trūkstumų sąsajų su paveldo apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais, tekstinės ir grafinės dalių neatitikimų, ir pan.)

Asociacijos „ICOMOS Lietuva“ nuomone, Bendrajame plane esančius trūkumus galima būtų ištaisyti, prieš tai sistemiškai juos išanalizavus tarpdalykinei ekspertų grupei. Dabartinės redakcijos Bendrojo plano trūkumų ir neatitikimų šalinimas galėtų būti atliktas veiksmingai ir neturėtų pareikalauti pernelyg daug laiko bei išteklių. Ties tuo susitelkus, Bendrasis planas

galėtų būti sklandžiai užbaigtas ir įteisintas, kartu suderinant tarptautinius Lietuvos įsipareigojimus paveldo apsaugos srityje ir Vilniaus miesto ekonominį vystymąsi. Jei Bendrojo plano projekto trūkumai vis dėlto nebūtų pataisyti, ar, juo labiau, būtų pasiryžta tokios būklės planą tvirtinti miesto savivaldybės Taryboje, tai sukeltų akivaizdžią grėsmę Vilniaus istorinio centro išskirtinei visuotinei vertei ir jo tolesniam išlikimui UNESCO pasaulio paveldo sąrašė.

IV. ICOMOS Lietuva pasiūlymai

Atsižvelgdama į tai, kad Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrasis planas tikėtinai darys poveikį pasaulio paveldo vertybei Vilniaus istoriniam centrai, asociacija „ICOMOS Lietuva“ siūlo atsižvelgti į Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus pagal UNESCO Pasaulio paveldo konvenciją ir jos įgyvendinimo gairių 110 straipsnį, kuriame nurodyta, kad „visoms pasaulio paveldo vertybėms yra būtinas planuojamų pokyčių poveikio vertinimas“.

Asociacija „ICOMOS Lietuva“ pažymi, kad kultūros paveldo, ypač pasaulio paveldo – istorinių vietovių, kraštovaizdžių, taip pat didesnių teritorijų, į kurias patenka šis paveldas – atvejais yra būtinas trijų rūšių poveikio aplinkai vertinimas:

- (a) kultūros sektoriui pritaikyta PAV versija, vadinama Poveikio paveldui vertinimu – PPV (angl. *Cultural Heritage Impact Assessment*),
- (b) strateginis pasekmių (poveikio) aplinkai vertinimas – SPAV (angl. *Strategic Environmental Assessment*) ir
- (c) poveikio aplinkai vertinimas – PAV (angl. *Environmental Impact Assessment*).

Asociacijos „ICOMOS Lietuva“ pasiūlymai:

- 1) Atlikti poveikio pasaulio paveldui ir poveikio pasaulio paveldo vietai Vilniaus istoriniam centrai vertinimą.**

Dabartiniame Bendrajame plano projekte nėra sprendinių, kuriais būtų užtikrinamas

pasaulio paveldo vietovės išsaugojimas, nenurodytos pasaulio paveldo vietovės Vilniaus istorinio centro išskirtinės visuotinės vertės neatsiejamąsias savybės bei priemonės, kaip jas reikėtų išsaugoti. Poveikio paveldui vertinimą (pasaulio paveldo vertybėms) būtina atlikti vadovaujantis ICOMOS Int. 2011 m. patvirtintomis taisyklėmis.

Asociacijos „ICOMOS Lietuva“ nuomone, poveikio paveldui vertinimą galėtų atlikti Kultūros ministerijos ir Asociacijos „ICOMOS Lietuva“ sudaryta ICOMOS ekspertų grupė. Šio poveikio paveldui vertinimo išlaidas galėtų padengti Bendrojo plano organizatorius – Vilniaus m. savivaldybės administracija. Kaip minėta, asociacija „ICOMOS Lietuva“ yra akredituota ICOMOS ir yra pasirengusi prisidėti atliekant poveikio paveldui vertinimą (tokie poveikio paveldui vertinimai yra viena iš ICOMOS veiklos dalių).

2) Atlikus poveikio paveldui vertinimą ir ištaisius nustatytus trūkumus, Lietuvos Respublikos vardu informuoti UNESCO Pasaulio paveldo komitetą apie Bendrojo plano projektą (t.y., apie tą dalį, kuri yra susijusi su pasaulio paveldo vertybės Vilniaus istoriniu centru). Ši pareiga tenka LR kultūros ministru.

3) Atlikti poveikio aplinkai vertinimą.

Poveikio aplinkai vertinimas yra būtinas atsižvelgiant į itin detalų Bendrojo plano pobūdį, smulkioms teritorijoms nustatytus planavimo reglamentus, orientuotus į tai, kad daugeliu atveju statyboms nereikėtų rengti detaliųjų planų arba kitų planavimo dokumentų, kuriems būtų atliekamas poveikio aplinkai vertinimas.

Valdybos pirmininkas

Dainius Elertas

